
**ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ
ВИРОБНИЦТВА І РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**

УДК 338.46:502:332.142.6

**ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСУВАННЯМ
ПУБЛІЧНИХ ЕКОЛОГІЧНИХ ПОСЛУГ: ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ АСПЕКТ***

*В. М. Боронос, І. Д. Скляр, Н. В. Котенко,
Сумський державний університет, м. Суми, Україна*

У статті подано обґрунтування теоретичних положень, які покладені в основу формування системи управління фінансуванням публічних екологічних послуг як складової територіального природокористування.

***Ключові слова:** управління фінансуванням, публічна екологічна послуга, комплементарність, мериторність.*

В статтє представлено обоснование теоретических положений, положенных в основу формирования системы управления финансированием публичных экологических услуг как составляющей территориального природопользования.

***Ключевые слова:** управление финансированием, публичная экологическая услуга, комплементарность, мериторность.*

ВСТУП

Подальший розвиток державності України, інтеграція у світовий економічний простір потребує впровадження, загальних принципів соціально-економічного розвитку, прийнятих у абсолютній більшості країн. Зміст цих принципів у загальному визначенні зводиться до необхідності забезпечення справедливого розподілу природних ресурсів між поколіннями, гармонійного поєднання потреб стабільного економічного зростання та можливості відтворення умов життєдіяльності людей.

Незважаючи на значний науковий доробок у сфері впровадження положень концепції сталого розвитку, забезпечення раціонального природокористування [1], подальшого розроблення та удосконалення потребують теоретико-методичні підходи до вирішення проблем, що пов'язані із забезпеченням еколого-економічного розвитку територій. Особливої актуальності набувають наукові завдання щодо формування та реалізації фінансової політики у системі територіального природокористування, пошуку оптимальних механізмів фінансового забезпечення суспільних благ, які б створювали умови для відтворення.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою цієї статті є обґрунтування теоретичних підходів до формування системи управління фінансуванням публічних екологічних послуг на територіальному рівні.

** Стаття рекомендована до друку доктором економічних наук Тарховим П. В., СумДУ, м. Суми*

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Управління природокористуванням традиційно розглядається як засіб досягнення цілей екологічно сталого розвитку. Характер системи визначається особливостями території, які впливають на специфіку природокористування, що, у свою чергу, потребує регіоналізації управлінських впливів.

Протиріччя між суспільними та індивідуальними інтересами стосовно територіального природокористування можна розглядати як протиріччя між загальним та спеціальним природокористуванням – складовими публічного і приватного сектору відповідно. Деякими дослідниками [1] підкреслюється суперечливий характер будь-яких форм природокористування, тому об'єктивними є суперечності в цілях та способах їх досягнення для суб'єктів загального та спеціального природокористування. І розвиток системи територіального природокористування можна розглядати як подолання протиріч на основі формування адекватних економічних відносин, які ми пропонуємо характеризувати як комплементарні відносини (рис. 1). Їх виокремлення виходить із діалектичної єдності екологічних потреб та інтересів суспільства (громади) чи/та окремого економічного суб'єкта та вимагає розширення області теоретичних пошуків, які, на наш погляд, повинні бути спрямовані на дослідження відмінностей та спільних рис діяльності у сфері загального та спеціального природокористування і формування на їх основі ефективної системи управління.

Зважаючи на особливі риси публічних екологічних послуг (ПЕП), ми пропонуємо такий перелік принципів, які лежать в основі методології управління фінансами публічного сектору та враховують особливості загального територіального природокористування.

1. Принцип комплементарності

Комплементарність (complementary) визначається Оксфордським словником як ситуація, коли дві або більше речі поєднуються у такий спосіб, щоб сформувати єдине ціле, підтвердити або підкреслити кожен з виявлених якостей.

Згідно з положеннями Бюджетного кодексу України [2] територіальні громади сіл, селищ і міст можуть об'єднувати на договірних засадах кошти бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, організацій і установ. З іншого боку, можливість об'єднання коштів інших суб'єктів з метою фінансування публічних послуг нормативною базою не передбачена. У той самий час ми вважаємо, що поєднання фінансових компетенцій та відповідальності як ієрархічно підпорядкованих, так і не підпорядкованих суб'єктів призведе до зростання ефективності та результативності процесів управління.

Ключовою характеристикою комплементарності ми вважаємо способи поєднання елементів системи управління фінансуванням ПЕП, що дозволяють посилювати власні індивідуальні властивості її складових. Не дивлячись на мериторні властивості об'єкта фінансування, ми не обмежуємо коло потенційних учасників процесу фінансування ПЕП виключно публічним сектором. Навпаки, на нашу думку, кошти, виділені з централізованих фондів грошових коштів, здатні «привернути увагу» приватних інвесторів, а також активізувати діяльність неприбуткових організацій. Мова йде про так званий мультиплікативний (помножувальний) ефект урядових витрат, описаний ще у 1936 році Дж. М. Кейнсом [3]. Отже, при фінансуванні ПЕП у короткостроковому періоді може виникати зростання природоохоронних витрат приватного сектору економіки при збільшенні бюджетних витрат на визначені цілі.

Рисунок 1 - Теоретичні передумови подолання суперечностей у територіальному природокористуванні

Ще одним проявом комплементарності є можливість зниження рівня ризику, пов'язаного з реалізацією проектів надання ПЕП за рахунок залучення широкого кола, суб'єкти, дії чи бездіяльність яких і можуть бути джерелом ризику для інших. Управління учасниками взаємними ризиками дозволяє їх знизити чи перерозподілити. Урахування принципу комплементарності при управлінні фінансуванням дозволить оптимізувати перерозподіл потоків фінансових ресурсів у системі загального територіального природокористування, що буде виражатися у зміні напрямків та обсягів коштів, які поряд з іншими будуть залежати від організаційних інструментів розподілу, що у кінцевому підсумку має сприяти більш повному задоволенню еколого-економічних потреб території.

2. Принцип мериторності

Екологічні послуги у системі загального природокористування належать до категорії публічних благ, визначальною характеристикою яких є невиключність та неконкурентність у споживанні. Адже практично неможливо для окремого індивіда створити умови, за яких його буде позбавлено можливості використовувати певні природні ресурси (повітря, водойми тощо). Якщо такі блага у вільному доступі відсутні, то екологічні послуги, що їх забезпечують, за умов ринкової економіки зможуть собі дозволити лише окремі індивіди. Отже, ми не вважаємо публічну екологічну послугу суто (чистим) публічним благом, а відносимо її до категорії змішаних. Це означає, що приватний сектор може надавати екологічні послуги, але адекватну плату за них зможе отримати лише від обмеженої кількості споживачів, і ця плата буде зростати пропорційно погіршенню стану решти складових екосистем.

Сімдесят років тому Річард Масгрейв позначив блага, обсяг виробництва яких відстає від потреб суспільства, як мериторні (merit у пер. з англ. – заслуга, достоїнство). І хоча зараз цей термін застосовується не так часто, як було з 60-х до 80-х років ХХ ст., концепція мериторних благ досі лежить в основі дій багатьох урядів країн з розвинутою економікою [4 -7].

Мериторні товари та послуги, до яких ми відносимо ПЕП, мають дві базові характеристики:

- люди не завжди розуміють справжню користь мериторного блага. Такі «інформаційні провали» призводять до зниження рівня попиту на зазначені блага та їх недоспоживання;

- зазвичай мериторні блага мають позитивні екстерналії, тобто переваги від споживання цих благ поширюються й на інших суб'єктів.

Задля активізації виробництва та споживання екологічних послуг публічному сектору економіки необхідно робити фінансові інтервенції та створювати відповідні організаційні умови. Отже, система управління фінансуванням ПЕП має відповідати принципу мериторності, тобто повинна забезпечувати умови для стимулювання попиту на ПЕП, який фактично є меншим, ніж реальні потреби спільноти у таких послугах. Практичну реалізацію цього принципу ми пов'язуємо не лише з пошуком відповідного фінансового інструментарію, але й з розробленням методологічних підходів щодо виявлення попиту на ПЕП, з урахуванням їх мериторних властивостей.

3. Принцип цілеспрямованості

При побудові системи управління фінансуванням ПЕП повинен враховуватися принцип цілеспрямованості, що передбачає необхідність розподілу місцевих платежів за користування природними ресурсами на фінансування конкретної категорії ПЕП.

Головним і, по суті, єдиним джерелом фінансування ПЕП в Україні на територіальному рівні залишаються місцеві фонди охорони

навколишнього природного середовища, які є складовою частиною спеціального фонду місцевих бюджетів, що повинен формуватися з конкретно визначених джерел надходжень і використовуватися на фінансування конкретно визначених цілей. Тобто спеціальний фонд – це класичний випадок закріплення джерела доходів за статтею видатків, за якого певні види доходів призначаються на фінансування певних видів видатків. Спеціальні фонди були введені з метою поліпшення звітності за суспільними коштами, які раніше спрямовувалися до численних позабюджетних фондів, тобто для підвищення прозорості у розподілі та використанні бюджетних ресурсів. Однак, окрім того, що фонди охорони навколишнього середовища мають конкретні джерела формування коштів і спрямовуються на заходи переважно природоохоронного призначення, рух коштів всередині є недостатньо непрозорим, тоді як деякі автори вважають, що екологічні платежі повинні використовуватися виключно для фінансування природоохоронних заходів: податки на викиди – на нейтралізацію цих викидів, на сміття – на перероблення та утилізацію відходів тощо [8].

Для реалізації цього принципу в управлінні загальним територіальним природокористуванням ми пропонуємо розширити перелік можливих джерел фінансування коштів місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища шляхом включення до їх складу, крім традиційних – екологічного податку та частини грошових стягнень за шкоду, завдану порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища в результаті господарської та іншої діяльності, також плату за землю, збори за спеціальне використання природних ресурсів місцевого значення, яким доцільно надати статус місцевих. Доцільно також було б повернути органам місцевого самоврядування право стягувати комунальний податок, який було ліквідовано з прийняттям Податкового кодексу [9]. На нашу думку, юридичні особи, що мають штатну кількість працівників, повинні таким чином платити за послуги, які надаються публічним сектором. І якщо такий податок може бути обтяжливим для фізичних осіб, то для великих підприємств відносно невеликі витрати можуть дійсно вплинути на рівень надання ПЕП, у тому числі спрямованих на відновлення асиміляційних властивостей середовища.

Отже, ми пропонуємо закріпити напрями використання конкретних видів ПЕП за відповідними джерелами фінансування, як це показано у табл. 1.

Таблиця 1 - Джерела фінансування та напрями використання коштів місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища

Джерела фінансування	Фінансування ПЕП, спрямованих на відновлення
Екологічний податок; частина грошових стягнень за шкоду, завдану в результаті порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища у результаті господарської та іншої діяльності	водних ресурсів; атмосфери; екологічної інфраструктури
Плата за землю	ґрунтів
Збори за спеціальне використання природних ресурсів місцевого значення	екосистеми
Частина комунального податку	асиміляційних властивостей середовища

4. Принцип субсидіарності

Традиційно субсидіарність визначається як організаційний принцип, за яким питання повинні вирішуватися на найменшому, найнижчому або найбільш децентралізованому з компетентних рівнів управління. Цей принцип застосовується у сфері державного управління, кібернетиці, менеджменті, військовій справі та інших [10; 11; 12; 13].

Відповідно до Бюджетного кодексу державна влада бере на себе зобов'язання забезпечити користувачів більшістю публічних соціальних послуг, таких, як управління, освіта, охорона здоров'я, соціальний захист та забезпечення, культура та мистецтво, фізична культура та спорт згідно зі стандартами, єдиними для всієї території країни; у той час як фінансування публічних екологічних послуг повністю залишаються у компетенції органів місцевого самоврядування. Ми вважаємо, що накопичені у системі загального природокористування проблеми вимагають відповідальності на всіх рівнях суспільного управління, і її розподіл має відбуватися на користь суб'єкта того рівня, в рамках якого можна локалізувати всі вигоди і витрати від надання таких благ. Якщо таких рівнів декілька, то перевага повинна надаватися найнижчим рівням управління. Такий підхід буде відповідати принципу субсидіарності, а реалізовувати його на практиці, на нашу думку, доцільно шляхом введення у систему управління фінансуванням ПЕП такого інструменту розподілу коштів, як делеговані видатки місцевих бюджетів.

5. Принцип адресності

Адресність у найзагальнішому вигляді в економіці запропоновано визначати як «спрямованість на кого-небудь або на що-небудь – конкретних людей або певні соціальні одиниці» [14, с. 1098]. Одними з перших теоретичні дослідження впровадження принципу адресності у механізм бюджетного фінансування проводили під егідою Світового банку Тімоті Візлі та Реві Канбур [15]. За необхідності скорочення бюджетних видатків ідеальним рішенням проблеми подолання бідності вони визначили адресну допомогу особам або домогосподарствам, що відповідають певним критеріям.

У вітчизняному законодавстві мова йде лише про необхідність збереження відповідності напрямів використання бюджетних коштів цілям, визначеним бюджетними призначеннями та бюджетними асигнуваннями (принцип цільового використання бюджетних коштів).

Ми вважаємо, що застосування адресного підходу у фінансуванні ПЕП надасть можливості економії фінансових ресурсів за умови максимального задоволення дійсних потреб реципієнта послуг.

На основі [16] ми визначили власні цільові характеристики, яким має відповідати модель адресного надання ПЕП:

- диференціація політики сталого розвитку суспільства стосовно різних верств населення;
- коректне виділення категорій отримувачів послуг;
- застосування принципів адресності, у перерозподілі (ПЕП) для тих груп населення, які її найбільше потребують;
- «муніципалізація» політики сталого розвитку за рахунок передачі значної частини повноважень щодо визначення розмірів та форм адресного надання послуг на муніципальний рівень;
- чітке розмежування повноважень в реалізації екологічної політики між всіма рівнями бюджетної системи;
- переведення системи страхування від надзвичайних екологічних ситуацій на принципи добровільного страхування екологічного ризику.

Отже, пріоритетним напрямком проведення реформ у сфері фінансування публічних екологічних послуг, зокрема бюджетного фінансування, є перехід до адресної моделі фінансування з урахуванням

реально наявних у публічному секторі ресурсів та орієнтації на підтримку тих груп населення, що відчувають більшу потребу в екологічних послугах.

Визначені принципи є теоретичною передумовою формування системи управління фінансуванням ПЕП.

Виходячи із принципу комплементарності управління фінансуванням ПЕП у системі територіального природокористування, забезпечення сталого розвитку шляхом надання ПЕП має відбуватися задля задоволення потреб людини, громади чи суспільства в цілому в якісному житті та покращення стану навколишнього природного середовища. Ми наголошуємо, що зазначені потреби є визначальними для всіх рівнів суспільного відтворення: від базового осередку – людини, до країни в цілому. Такий підхід вимагає включити до кола суб'єктів, що наділяються функціями управління, окрім вже традиційних (органи державного управління, органи місцевого самоврядування) також суб'єктів господарювання, домогосподарств та неприбуткових організацій. Перелічені учасники вступають у відносини з приводу формування, розподілу і використання централізованих (публічних) та децентралізованих (приватних) фондів грошових коштів, що є об'єктами управлінського впливу. Багатоканальна система фінансування екологічних послуг визначається варіативністю джерел фінансових ресурсів, що на нашу думку, мають включати Державний бюджет, локальні (місцеві) бюджети, корпоративні (суб'єкти господарювання) бюджети, бюджети домогосподарств та бюджети неприбуткових організацій.

Застосування системного підходу до дослідження управління загальним територіальним природокористуванням у взаємозв'язку із публічними фінансами дозволяє виокремити підсистему управління фінансуванням ПЕП. Таку підсистему ми пропонуємо визначати як сукупність взаємозв'язаних принципів, методів, інструментів та організаційних форм управління, які обумовлюють механізми формування, розподілу та використання фондів грошових коштів з метою надання ПЕП.

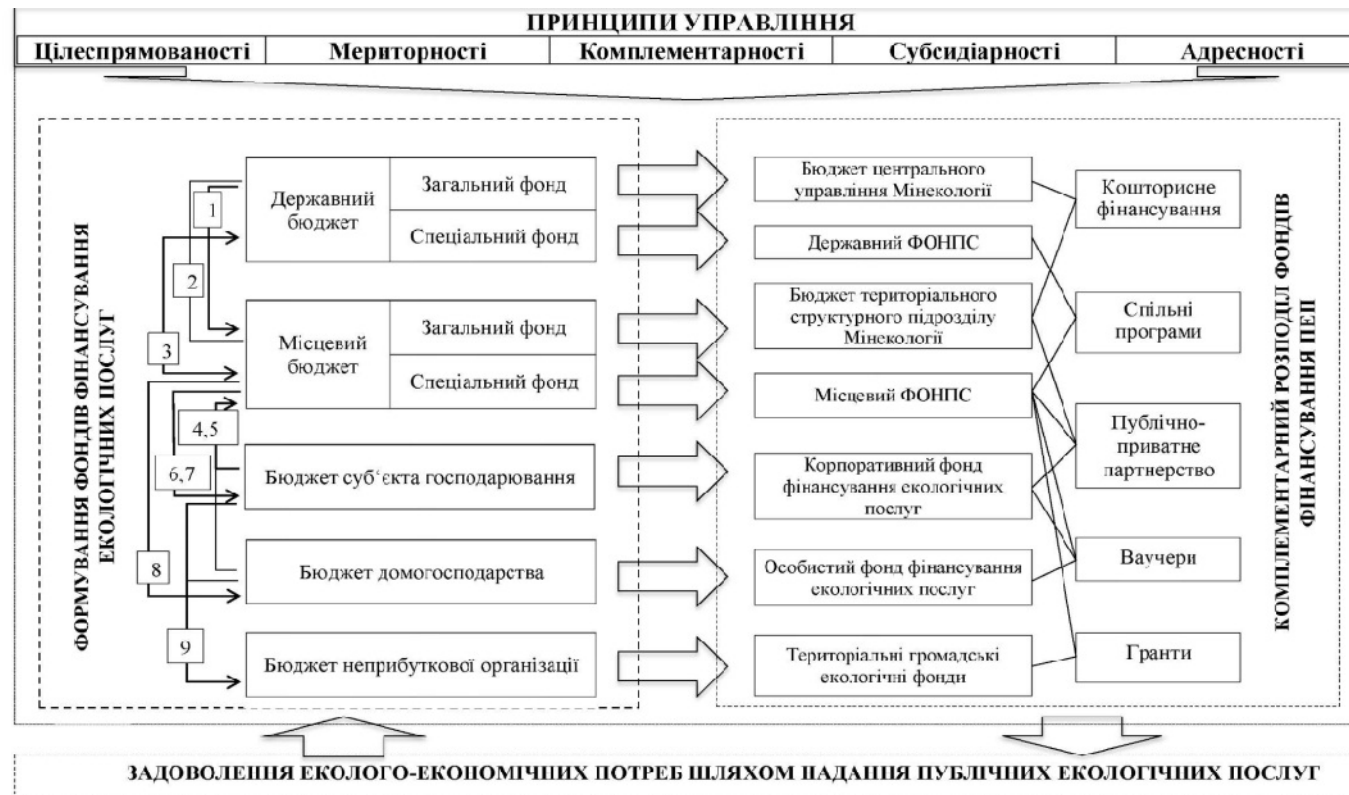
Схематично процес управління фінансуванням ПЕП подано на рис. 2.

Базуючись на загально визнаній схемі розподілу ВВП та підходах до ідентифікації розподільчої функції фінансів [17-20] пропонуємо виокремити ті доходи суб'єктів управління, які, на нашу думку, повинні акумулюватися у фондах грошових коштів, призначених для фінансування ПЕП.

Традиційно розподіл та перерозподіл створеного у суспільстві ВВП чи накопиченого національного доходу відбувається у три етапи: первинний розподіл, перерозподіл та вторинний розподіл.

На першому етапі відбувається формування первинних доходів. Для органів управління ПЕП такими мають бути непрямі податки (ПДВ, акцизи, мито), прибутки державних та комунальних підприємств, надходження від платного надання ПЕП, а також від здачі державного та комунального майна в оренду. Первинними доходами для суб'єктів господарювання на цьому етапі вважаємо прибуток, для домогосподарств – заробітну плату та доходи від самозайнятості.

Перерозподіл грошових коштів пов'язують з потребами у найбільш ефективному та раціональному використанні доходів, що досягається проведенням ієрархічного, міжгалузевого та територіального перерозподілу, у результаті якого одночасно з формуванням централізованих фондів грошових коштів суб'єкти управління отримують вторинні доходи.

1- дотація вирівнювання; 2 – кошти, що передаються з місцевого до державного бюджету; 3 – субвенція; 4 – ресурсний платіж; 5 – запозичення; 6 – гарантії; 7 – субсидія; 8 – заробітна плата; 9 – благодійна допомога.

* Фонд охорони навколишнього природного середовища.

Рисунок 2 - Процес управління фінансуванням публічних екологічних послуг у системі загального територіального природокористування

Для органів місцевого самоврядування такими доходами мають бути ресурсні платежі, що надходять від суб'єктів господарювання і домогосподарств (екологічний податок, плата за землю, плата за користування надрами, збір за спеціальне використання води, збір за спеціальне використання лісових ресурсів, фіксований сільськогосподарський податок, збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства).

З метою фінансування ПЕП фінансові ресурси мають також бути перерозподілені й у межах публічного сектору: між органами державної влади та муніципального управління повинна бути налагоджена система міжбюджетних відносин, що включатиме трансферти як цільового, так і загального призначення.

На останньому етапі розподілу відбувається використання коштів централізованих фондів і формування доходів окремих учасників. Суб'єктам господарювання доцільно надавати фінансові ресурси природоохоронного призначення у вигляді різноманітних субсидій. Хоча в Україні субсидії застосовуються порівняно рідко, у більшості країн ЄС до категорії субсидій входять усі види надання бюджетних коштів підприємницьким структурам, що приводить до збільшення їхніх доходів, у тому числі надання податкових пільг. Проте до субсидій не відносять кошти, надані на капітальні вкладення.

Доходи домогосподарств, що мають бути використані на фінансування публічних екологічних послуг, пропонується формувати за рахунок грантів та ваучерів.

У результаті вторинного розподілу кошти отримують також неприбуткові організації, благодійні внески до яких можуть спрямовувати практично всі суб'єкти розподільчих відносин.

Таким чином, у кожного із суб'єктів будуть сформовані відповідні фонди фінансування ПЕП. На рівні державного управління у частині загального фонду державного бюджету таким джерелом має бути бюджет центрального управління Міністерства екології та природних ресурсів; Державний фонд охорони навколишнього природного середовища повинен залишатися складовою спеціального фонду Державного бюджету. Органи місцевого управління видатки на фінансування ПЕП також повинні передбачати як у загальному, так і у спеціальному фондах: у бюджетах територіального структурного підрозділу відповідного міністерства та у місцевих фондах охорони навколишнього природного середовища, для яких ми визначили повністю автономні джерела коштів.

У межах системи загального природокористування доцільно застосовувати такі форми та інструменти фінансування, як податки, збори та інші обов'язкові платежі, запозичення органів муніципального управління, трансферти, ваучери, донорські внески, публічно-приватне партнерство, оплата послуг, програми, кошториси.

Щодо децентралізованих фондів грошових коштів, ми вважаємо, що на рівні суб'єктів господарювання мають бути створені корпоративні, на рівні домогосподарств – особисті, на рівні неприбуткових організацій – благодійні фонди фінансування ПЕП.

Запропонований теоретичний підхід до формування фондів фінансування публічних екологічних послуг дозволить збільшити кількість та якість ресурсів, що будуть використані у системі загального природокористування. Проте не на меншу увагу заслуговує процес розподілу коштів, який має бути супроводжений розробленням відповідних фінансових інструментів, що залежать від рівня демократичності процедури виділення коштів.

1 рівень обумовлений застосуванням адміністративної моделі розподілу суспільних ресурсів природоохоронного призначення та пов'язаний із виділенням бюджетних асигнувань головному

розпоряднику бюджетних коштів – Міністерству екології та природних ресурсів для їх подальшого розподілу між територіальними та структурними підрозділами. Необхідність використання саме адміністративної моделі обґрунтовується нагальною потребою у наданні екологічних послуг, які можна розглядати як кошти, що спрямовуються на повернення основної суми екологічного боргу. Ця процедура повинна гарантуватися державою передусім шляхом затвердження та дотримання екологічних загальнообов'язкових норм та стандартів. При цьому рішення про розміри та адресність асигнувань приймаються уповноваженими посадовцями на основі довгострокових стратегічних програм відшкодування відновлення якості основних компонентів екосистем.

2 рівень пов'язаний насамперед із цільовим характером фінансового забезпечення та передбачає децентралізаційну модель розподілу суспільних коштів. У цьому випадку центральний та локальні уряди визначають лише загальний обсяг коштів, спрямованих на фінансування екологічних послуг. За подальший розподіл відповідають незалежні посередницькі організації – Державний та місцеві Фонди охорони навколишнього природного середовища. Зазначена модель передбачає участь у розподільчих процесах представників як спеціально уповноважених центральних органів виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів, так і локальних спільнот (наприклад, органів самоорганізації населення). З їх членів формуються ради таких організацій, які на конкурсних засадах приймають рішення про конкретні розміри та адресність асигнувань, що можуть бути реалізовані у формі конкретних фінансових інструментів, як то ваучери, гранти тощо.

3 рівень передбачає квазіринкову модель розподілу ресурсів, що використовує механізм податків та субсидій. Центральна влада та органи місцевого самоврядування можуть застосовувати інструменти податкових або цінових преференцій як щодо надавачів екологічних послуг, збільшуючи на ринку обсяг їх пропозиції, так і для користувачів – суб'єктів господарювання і населення. Останній підхід традиційно застосовується лише як додатковий механізм розподілу суспільних ресурсів, який більшою мірою зорієнтований не на пряму підтримку природоохоронної діяльності, а на активізацію загального платоспроможного попиту, у тому числі і на екологічні послуги, надаючи користувачам права вибору видів і постачальників конкретних екологічних послуг. Прямим механізмом розподілу коштів служать субсидії, кошти від яких також можуть бути спрямовані на реалізацію проектів публічно-приватного партнерства та на безпосередню оплату ПЕП.

4 рівень передбачає максимальну демократизацію відносин щодо розподілу суспільних ресурсів, що базується на моделі «грошового вибору» користувачів. У межах четвертого рівня самі отримувачі екологічних послуг, виходячи з власних уподобань, визначають, яким постачальникам необхідно віддати перевагу, і самостійно розподіляють належні їм фінансові ресурси.

Кожному з описаних рівнів мають відповідати конкретні фонди грошових коштів, ресурси яких будуть розподілені залежно від того, на який саме компонент навколишнього середовища має спрямовуватися ПЕП: повітря, вода, земля, асиміляційна ємність середовища, екосистема чи екологічна інфраструктура. Проте найголовнішим джерелом фінансування ПЕП були і залишаються саме бюджетні кошти.

ВИСНОВКИ

Діалектична єдність еколого-економічних індивідуальних і суспільних інтересів як результат подоланням об'єктивних протиріч між публічним та приватним секторами економіки дозволяє виокремити у системі економічних відносин відносини, які запропоновано визначати як комплементарні – такі, що характеризуються поєднанням окремих складових у способи, які посилюють їх власні властивості; сприяє досягненню найбільших соціо-еколого-економічних результатів.

На основі узагальнення підходів до визначення принципів управління природокористуванням та загальних принципів фінансування у роботі обґрунтовано, що управління фінансуванням публічних екологічних послуг має відповідати принципам мериторності, комплементарності, субсидіарності, цілеспрямованості, адресності. Ці принципи обумовлюють методи, інструменти та організаційні форми управління, поєднання яких створює механізми формування, розподілу та використання фондів грошових коштів з метою надання ПЕП, що визначають підсистему управління фінансуванням у системі загального територіального природокористування.

У процесі формування фондів фінансування ПЕП відбувається рух грошових коштів, у тому числі із застосуванням таких фінансових інструментів, як бюджетні трансферти, ресурсні збори, обов'язкові внески, заробітна плата, запозичення, ваучери та благодійна допомога. Вибір інструментів перерозподілу фондів фінансування ПЕП залежить як від виду ПЕП, так і від моделей розподілу коштів, що відрізняються за ступенем централізації та демократичності розподільчих процедур, зокрема запропоновано застосовувати адміністративну, децентралізаційну, квазіринкову моделі та модель вибору споживача.

Виходячи з об'єктивного пріоритету бюджетного фінансування публічних екологічних послуг, подальших досліджень потребують процеси управління фінансуванням на умовах комплементарної участі інших суб'єктів: підприємницької діяльності, домогосподарств, неприбуткових організацій, що дозволять активізувати загальні зусилля території, спрямовані на досягнення цілей сталого розвитку та покращання еколого-економічних результатів діяльності.

SUMMARY

THE THEORETICAL BASIS OF MANAGEMENT OF FINANCING FOR PUBLIC ENVIRONMENTAL SERVICES: THE TERRITORIAL DIMENSION

*V. Boronos, I. Sklyar, N. Kotenko,
Sumy State University, Sumy*

In the article a substantiation of the theoretical approach to a formation of the financing management system for public environmental services as a part of the use of territorial natural resource is given.

Key words: *financing management, public environmental service, complementarity, meritocracy.*

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Сухорукова С. М. Экономика и экология (политэкономический аспект) : учеб. – метод. пособие для вузов / С. М. Сухорукова. – М. : Высшая школа, 1998. – 109 с.
2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2456-17
3. John Maynard Keynes. The General Theory of Employment, Interest and Money [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.parcusgroup.com/books/GeneralTheoryofEmploymentInterestandMoney.pdf>
4. Рубинштейн А. Я. Экономика общественных предпочтений. Структура и эволюция социального интереса : монография / А. Я. Рубинштейн; РАН, Институт экономики. - 2-е изд., испр. и доп. - СПб. : Алтейя, 2008. - 559 с.
5. Merit good. From Wikipedia, the free encyclopedia [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://en.wikipedia.org/wiki/Merit_good.

6. Merit and Demerit Goods [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economicshelp.org/marketfailure/merit-demerit-goods.html>
7. Merit Goods. Economics Online [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://economicsonline.co.uk/Market_failures/Merit_goods.html
8. Helmuth Cremer, Firouz Gahvari. Environmental taxation in open economies: unilateralism or partial harmonization [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://idei.fr/doc/by/cremer_h/environmental1.pdf
9. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/податковий%20кодекс>
10. Subsidiarity. From Wikipedia, the free encyclopedia. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://en.wikipedia.org/wiki/Subsidiarity>
11. Токвіль Алексіс де. Про демократію в Америці : пер. з фр. - К. : Всесвіт, 1999. - 587с.
12. Бакша Н. В. Аспекты бюджета: императивный, экономический, финансовый, налоговый, расходный, социальный / Н. В. Бакша [и др.]. - М. : [б.и.], 2001. – 415 с.
13. Цимерманн Х. Муниципальные финансы: учебник / Х. Цимерманн; [пер. с нем.] – М., 2003. – С. 20.
14. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети : монографія / З. С. Варналій [та ін.]; ред. З. С. Варналій; Національний ін-т стратегічних досліджень. - К. : НІСД, 2007. - 768 с.
15. Чутчева О. Адресність як галузевий принцип права соціального забезпечення [Електронний ресурс] / О. Чутчева // Форум права. – 2011. - № 1. – С. 1096-1101. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-1/11hogpcz.pdf>
16. Timothy Besley, Ravi Kanbur. The Principles of Targeting. xЕлектронний ресурсю – Режим доступу: http://www-wds.worldbank.org/servlet/WDSContentServer/WDSP/IB/1990/03/01/000009265_3960928225215/Rendered/PDF/multi0page.pdf
17. Социальная политика в постсоциалистическом обществе: задачи, противоречия, механизмы / В. Матвиенко [и др.]; отв. ред. К. Микульский; Международная ассоциация академий наук, РАН. - М. : Наука, 2001. - 647 с.
18. Литовченко В. П. Государственные и муниципальные финансы : учебное пособие / В. П. Литовченко, В. И. Соловьев; под ред. В. П. Литовченко - М. : [б. в.], 2006. - 139 с.
19. Государственные и муниципальные финансы : учебник / общ. ред. И. Д. Мацкуляк; Российская академия гос. службы при Президенте РФ. - 2-е изд., доп. и перераб. - М. : Издательство РАГС, 2007. - 640 с.
20. Теорія фінансів : підручник / П. І. Юхименко [та ін.]; заг. ред. В. М. Федосов, С. І. Юрій. - К. : Центр учбової літератури, 2010. - 576 с.
21. Теорія фінансів : навчальний посібник / П. М. Леоненко [та ін.]; заг. ред. О. Д. Василика. - К. : Центр учбової літератури, 2005. - 480 с.

Надійшла до редакції 31 травня 2012 р.